

**Dr. Mehmet BAYKAL**  
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

**Hukuksal ve Kurumsal Bağlamda  
Amerika Birleşik Devletleri ve  
Türkiye’de  
Doğrudan Yabancı  
Yatırımlar**



## İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ .....	VII
İÇİNDEKİLER.....	IX
KISALTMALAR.....	XVII
TABLolar, ŞEKİLLER VE GRAFİKLER.....	XXI
GİRİŞ.....	1

### BİRİNCİ BÖLÜM DYY: KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVE

I. Giriş .....	7
II. Tarihsel Gelişim ve Dünyada DYY.....	8
III. DYY Kavramları: Tanımlar ve Sınıflandırma.....	12
A. Tanımlar .....	12
B. Sınıflandırma .....	17
1. Yeni Yatırım .....	17
2. Ortak Girişim.....	18
3. Şirket Birleşmeleri ve Satın Almalar .....	19
4. Stratejik Birleşmeler.....	20

IV. Uluslararası Yatırım Kuramları .....	21
A. Tekelci Avantaj Teorisi .....	22
B. Oligopolistik Tepki Teorisi .....	23
C. Ürün Hayat Seyri Teorisi.....	24
D. Eklektik Teori.....	25
V. Yaklaşımlar .....	26
A. DYY'ye Olumlu Yaklaşımlar .....	26
1. Kaynak Ülke Açısından .....	26
2. Ev Sahibi Ülke Açısından .....	27
B. DYY'ye Olumsuz Yaklaşımlar .....	29
VI. Değerlendirme .....	31

## İKİNCİ BÖLÜM

### ULUSLARARASI HUKUK AÇISINDAN DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR

I. Giriş.....	33
II. Uluslararası Yatırım Hukukunun Kaynakları.....	34
A. İki Taraflı Yatırım Anlaşmaları.....	34
B. Çok Taraflı Yatırım Anlaşmaları.....	35
C. Teamül Hukuku.....	36
D. Hukukun Genel İlkeleri.....	37
E. Yargı Kararları.....	38
F. Doktrin .....	38
III. Yatırımın Ülkeye Kabulü .....	38
IV. Uluslararası Hukukta Yabancı Yatırımların Korunması.....	42
A. Adil ve Hakça Muamele (Fair and Equitable Treatment-FET)....	42
B. Tam Koruma ve Güvenlik (Full Protection and Security).....	42
C. Keyfi veya Ayrımcı Önlemlere Karşı Koruma (Protection against Arbitrary or Discriminatory Measures) .....	44
D. Ulusal Muamele (National Treatment) .....	47

E. En Çok Gözetilen Ulus Muamelesi (Most-Favoured-Nation Treatment-MFN) .....	48
F. Transferler (Transfers) .....	48
V. Yabancı Yatırımların Teşviki Ve Kamulaştırma .....	49
VI. Yatırım Uyuşmazlıkları .....	50
A. Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları.....	52
1. Devletler-Arası Uyuşmazlıklar.....	52
2. Yatırımcı-Devlet Uyuşmazlıkları.....	53
a. Ulusal Mahkemeler.....	53
b. Tahkim.....	54
aa. Tahkime Rıza .....	55
bb. Yatırımcının Vatandaşlığı.....	56
cc. Uygulanacak Hukuk (Applicable Law).....	57
VII. Değerlendirme.....	58

## ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

### ABD'DE DYY: KURUMLAR VE POLİTİKALAR

I. Giriş .....	61
II. ABD'de DYY .....	61
A. Tarihsel Seyri.....	61
B. Mevcut Durum .....	66
C. ABD'de DYY'lerin Gelecekteki Durumu İle İlgili Öngörüler .....	70
III. ABD'nin Kurumsal Yapısı, Devlet Sistemi ve İşleyişi.....	71
A. Federal Hükümet ile Eyalet Hükümeti ve Yerel Yönetimlerin İlişkisi .....	72
B. Federal Hükümetin Yasama Organı (The Legislative Branch)....	73
1. ABD Senatosu (The Senate) .....	75
2. Temsilciler Meclisi (The House of Representatives) .....	76
3. Yürütme Organı (The Executive Branch) .....	76

C. Yargı Organı (The Judicial Branch) .....	79
D. Eyalet Sistemi .....	80
IV. ABD’de DYY’lerle İlgili Önemli Devlet Kurumları .....	82
A. Amerikan Kongresi.....	82
B. Maliye Bakanlığı (Treasury Department).....	83
C. Invest in America.....	83
D. SelectUSA.....	84
E. Organization for International Investment (OFII).....	85
F. ABD’de DYY’lerle İlgili Diğer Önemli Devlet Kurumları.....	85
V. ABD’de Ticaret Yapma Şekilleri.....	86
A. Anonim Şirketler (Corporations).....	87
B. Limited Şirketler (LLC) .....	89
C. Diğer Şirket Yapıları.....	91
VI. Yabancı Personel Çalıştırma İzinleri ve Vize İşlemleri .....	92
VII. ABD DYY Politikası.....	94
VIII. Değerlendirme.....	97

**DÖRDÜNCÜ BÖLÜM**  
**ABD’DE DYY: MEVZUAT VE**  
**UYGULAMALAR**

I. Giriş.....	99
II. ABD Yabancı Yatırım Mevzuatı.....	100
A. Birleşik Devletler’de DYY Yönetmeliği (Foreign Direct Investment in the United States) Madde § 806.15 .....	100
B. 11858 sayılı KHK (Executive Order 11858--Foreign investment in the United States).....	101
C. The Exon-Florio Provision of 1988.....	108
D. Byrd Amendment .....	111
E. Bazı Exon-Florio İşlem Örnekleri .....	111
1. CATIC/MAMCO .....	111

2. Thomson/LTV .....	112
3. CNOOC/Unocal .....	113
4. Dubai Ports World/P&O .....	114
F. Foreign Investment and National Security Act (2007) (FINSAs) .....	116
III. ABD’de Yabancı Yatırımcıları İlgilendiren Bilgi ve Bildirimleri Federal Düzeyde Düzenleyen Kanunlar .....	118
IV. Yabancı Yatırımcılara Kısıtlanan Sektörler .....	120
A. Deniz Nakliye Sektörü .....	120
B. Havacılık Sektörü .....	121
C. Madencilik Sektörü .....	122
D. Enerji Sektörü .....	123
E. Telekomünikasyon Sektörü .....	123
F. Bankacılık Sektörü .....	124
V. ABD Teşvik Sistemi .....	124
VI. Değerlendirme .....	129

## BEŞİNCİ BÖLÜM

### TÜRKİYE’DE DYY: KURUMLAR VE POLİTİKALAR

I. Giriş .....	131
II. Türkiye’de DYY .....	131
A. Tarihsel Seyri .....	131
1. 1980 öncesi Türkiye’de Doğrudan Yabancı Yatırımlar .....	132
2. 1980 Sonrası Türkiye’deki Doğrudan Yabancı Yatırımlar ..	133
B. Mevcut Durum .....	135
C. Gelecekle İlgili Öngörüler .....	139
III. Türkiye’nin Kurumsal Yapısı .....	140
A. Devlet Kurumları .....	140
B. Sivil Toplum Kuruluşları .....	145

IV. Türkiye'deki Şirket Türleri .....	146
V. Politikalar.....	149
A. Yatırım Ortamının İyileştirilmesine Yönelik Mevzuat ve Uygulama Politikaları .....	150
B. Ulusal Yatırım Ajansları Kurularak Tanıtma Politikası.....	153
C. İstikrar Politikaları.....	153
VI. Değerlendirme .....	156

**ALTINCI BÖLÜM**  
**TÜRKİYE'DE DYY: MEVZUAT VE**  
**UYGULAMALAR**

I. Giriş.....	157
II. Doğrudan Yabancı Yatırım Mevzuatının Tarihsel Gelişimi.....	157
A. 22 Nisan 1947 Tarihli 13 Sayılı Karar .....	157
B. 1 Mart 1950 tarih ve 5583 sayılı Hazinece Özel Teşebbüslere Kefalet Edilmesine ve Döviz Taahhüdünde Bulunulmasına Dair Kanun .....	159
C. 9 Ağustos 1951 Tarihli ve 5821 Sayılı Yabancı Sermaye Yatırımlarını Teşvik Kanunu.....	160
D. 6224 Sayılı Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu .....	160
E. 7 Mart 1954 Tarih 6326 Sayılı Petrol Kanunu .....	163
F. 28 Şubat 1960 Tarihli 7462 Sayılı Ereğli Demir Çelik Fabrikaları T.A.Ş Kanunu .....	164
G. 25 Ocak 1980 Tarihli 8/168 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı .....	165
H. 3218 Numaralı Serbest Bölgeler Kanunu .....	167
I. 12 Şubat 1986 Tarih ve 86/10353 Sayılı Kararname .....	167
J. 4875 Sayılı Doğrudan Yabancı Yatırımlar Kanunu .....	168
1. Kanununun Kapsamı ve Amacı .....	168
2. Yabancı Yatırımcı ve Yabancı Yatırımın Tanımları .....	169
3. Doğrudan Yabancı Yatırımlara İlişkin Esaslar .....	171

---

4. Kamulaştırma ve Devletleştirme .....	172
5. Yurtdışına Transfer Serbestisi .....	173
6. Taşınmaz Edinimi Serbestisi.....	174
7. Uyuşmazlıkların Çözümü.....	175
8. Nakit Dışı Sermayenin Değer Tespiti.....	175
9. Yabancı Personel İstihdamı.....	176
III. Türkiye Bağlamında Uyuşmazlıkların Çözümü ve Tahkim .....	178
IV. Değerlendirme .....	183
SONUÇ .....	185
KAYNAKÇA .....	189
EK 1: 2012 U.S. MODEL BILATERAL INVESTMENT TREATY...	203
EK 2: DOĞRUDAN YABANCI YATIRIMLAR KANUNU .....	257